

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag

Postboks 4710 Sluppen, 7468 Trondheim
Sentralbord: 73 19 90 00, Telefaks: 73 19 91 01
Besøksadresse: E. C. Dahls g. 10

Saksbehandler
Eva Dybwad Alstad
Landbruk og bygdeutvikling

Innvalgstelefon
73 19 92 75

Vår dato
13.12.2016
Deres dato

Vår ref. (bes oppgitt ved svar)
2016/6648-
Deres ref.

Rovviltnemnda i region 6
Postboks 2600
7734 STEINKJER

Vurdering av tidlig nedsanking i praksis - finnes det ledig innmarksbeite/forressurser - beregning av kostnad - Sør-Trøndelag

Vi viser til oppdrag fra miljøvernminister Vidar Helgesen jf. brev til Rovviltnemnda i region 6 (Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag) av 20. juni 2016. I brevet oppfordres det til økt bruk av tidlig nedsanking *innenfor prioriterte yngleområder for jerv* som forebyggende tiltak mot jervskader på bufe.

Rovviltnemnda fikk også i oppdrag å vurdere *hvordan tidligere nedsanking (1. september eller tidligere) kan gjøres i praksis, herunder om det er tilgjengelig innmarksbeite/før resurser i disse områdene, og om det vil medføre økninger i kostnadene til forebyggende tiltak.*

Fylkesmannens oppfølging:

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har videreformidlet oppfordringen fra Miljøvernministeren i brev til kommunene i Sør-Trøndelag med beiteområder som, jf. forvaltningsplanen for fredet rovvilt i region 6, er innenfor område med mål om ynglende jerv. Dette vil si Røros, Holtålen, Selbu, Tydal og Midtre Gauldal.

Videre har vi bedt disse kommunene, i samarbeid med berørte beitelag, å undersøke om det er ledige innmarksbeiter som kan tas i bruk ved økt bruk av tidlig nedsanking, eventuelt om det er mulig å skaffe til veie tilleggsfôr ved tidlig nedsanking, samt vurdere om dette vil medføre økte kostnader for beitenæringa, eventuelt andre behov.

På bakgrunn av tilbakemeldinger fra disse kommunene og erfaringer med tidlig nedsanking i Sør-Trøndelag i perioden 2012-2016, har vi gjort en vurdering av potensialet for tidlig nedsanking som forebyggende tiltak mot rovviltsskade innenfor ynglesonen for jerv i Sør-Trøndelag.

Vi har også gjort en teoretisk beregning av behov for FKT-midler til nedsanking ved ulike tidspunkt innenfor ynglesonen for jerv, med utgangspunkt i antall dyr som ble sluppet på utmarksbeite i disse beiteområdene i 2015.

Våre vurderinger oppsummeres i dette brevet. Vi viser for øvrig til muntlig fremlegg av våre vurderinger i møte i Rovviltnemnda 24. oktober i år.

Tidlig nedsanking som forebyggende tiltak innenfor ynglesonen i Sør-Trøndelag – erfaringstall fra 2012-2016

Bruken av tilskudd til tidlig nedsanking innenfor område med mål om ynglende jerv i Sør-Trøndelag har variert fra år til år avhengig av behov for akutte tiltak i løpet av beitesesongen. Vi viser her en oversikt over tilskudd til tidlig nedsanking som er utbetalt innenfor denne sonen i perioden 2012-2016 (tab 1).

Tabell 1 Utbetalt tilskudd til tidlig nedsanking per år innenfor område med mål om ynglende jerv i Sør-Trøndelag.

Årstall	Beiteområde	Kommune	Sum FKT kr
2012	Aursunden beitelag	Røros	26 690,-
2013	Røros-, Haltdalen - og Foreningen Ålen beitelag	Holtålen og Røros	325 985,-
2014	Røros sankelag	Røros	28 635,-
2015	Røros sankelag	Røros	70 650,-
2016	Røros sankelag og Ålen Øst (Foreningen Ålen beitelag)	Røros og Holtålen	130 232,-

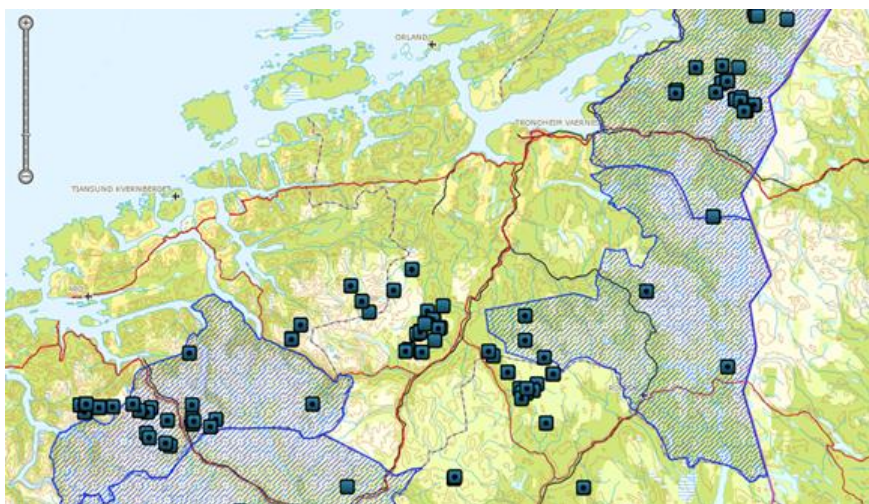
Årsaken til den forholdsvis høye utbetalingen i 2013 skyldes behov for tidlig nedsanking som akutt tiltak pga bjørneangrep på sau i Holtålen. Til sammen ble det utbetalt tilskudd tilsvarende 39 512 fôrdager i 2013.

I perioden 2012-2015 ble tilskuddet beregnet ut fra en dagsats på 5 kr/dyr/dag. I 2016 ble dagsatsen økt til 8 kr/dyr/dag. Samlet ble det utbetalt tilskudd tilsvarende 14 329 fôrdager i 2016. Økningen i utbetalt tilskudd i 2016 skyldes altså i hovedsak økt tilskuddssats.

Tilskudd til tidlig nedsanking på Røros i 2013, 2014 og 2016 gjaldt tidlig nedsanking som *planlagt* forebyggende tiltak i *en* besetning i Røros sankelag. Tiltaket har hatt positiv effekt på tapstallene i denne besetningen. Det er ikke søkt om erstatning for tap til fredet rovvilt i denne besetningen i 2016.

Oversikten synliggjør at bruken av tidlig nedsanking som forebyggende tiltak mot jerveskader har vært relativt lite benyttet i områdene innenfor område med mål om ynglende jerv i Sør-Trøndelag fram til nå.

Noe av forklaringen *kan* være at det har vært relativt lite tap av sau i disse områdene. Dokumenterte og antatte tap av sau til jerv i Sør-Trøndelag i 2015 indikerer en slik forklaring. Oversikten viser 4 dokumenterte/antatte tap av sau til jerv innenfor område med mål om ynglende jerv i Sør-Trøndelag mens det er 20 dokumenterte/antatte tap til jerv utenfor sonen. Viktige beiteområder *uten mål om ynglende rovvilt* i Sør-Trøndelag, dvs. Rennebu og Oppdal, hadde til sammen 19 dokumenterte tap til jerv i 2015 (se figur 1). Figuren synliggjør et dilemma med å prioritere FKT-midler til planlagt tidlig nedsanking som forebyggende tiltak innenfor rovviltprioriterte områder i de tilfeller at skadeomfanget viser seg å bli langt større i beiteprioriterte områder.

Figur 1 Dokumenterte eller antatt tap av sau til jerv i 2015. Blå skravering viser ynglesonen for jerv. Figuren er hentet fra rovbaser.

Utfordringen med å benytte tidlig sanking først og fremst som et akutt tiltak ligger i at det kan være krevende å avdekke skader, og at en da ikke får satt inn tiltaket før skade faktisk har skjedd. Samtidig vil en slik tilnærming øke muligheten for å bruke virkemidlet der behovet er størst det enkelte år. Og vi opplever at aksepten for en slik tilnærming er større i beitenæringene.

Beregning av fremtidig behov for tilskudd til tidlig nedsanking innenfor ynglesonen for jerv – en teoretisk tilnærming

Ved beregning av et fremtidig behov for tilskudd til tidlig nedsanking av småfe innenfor område med mål om ynglende jerv i Sør-Trøndelag, som teoretisk tilnærming til oppdraget fra miljøvernministeren, har vi tatt utgangspunkt i bestemmelsene for tidlig nedsanking jf. forvaltningsplanen for fredet rovvilt i region 6 samt dagsatser anbefalt av fra Rovviltnemnda i region 6. Jf. forvaltningsplanen kan det gis tilskudd til tidlig nedsanking som en kompensasjon for forutgifter i forbindelse med tidlig sanking, evt. for leie av jord eller beite. Tilskuddet kan gis fram til og med normal sankedato, som etter planen er satt til 10. september. For å få tilskudd til tidlig nedsanking skal sanking start minimum ti dager før normal sankedato. Det gis ikke tilskudd til sau sanket senere enn ti dager før normal sankedato. Rovviltnemnda har anbefalt at fylkesmannen benytter en dagsats på 8 kr/dyr/dag ved beregning av tilskudd til tidlig nedsanking.

Vi har også sett på hvor mange dyr som årlig slippes på beite innenfor område med mål om ynglende jerv i Sør-Trøndelag. Jf. forvaltningsplanen for region 6 gjelder dette beitedyr som slippes på utmarksbeite i følgende områder: Holtålen, Tydal og Røros kommuner samt deler av Selbu (øst for fylkesvei 963 og nord for Nea) og Midtre Gauldal kommuner (fra kommunegrensen mot Holtålen på Korsfonnfjellet langs nasjonalparkgrensen til Forelhogna nasjonalpark og til Kåppårtjønna). Videre i direkte linje fra Kåppårtjønna til kommunegrense mot Rennebu/knekkpunkt nasjonalparkgrense.

Vi har gjort et anslag på hvor mange dyr dette gjelder ved å ta utgangspunkt i tall for organsiert beitebruk i 2015. Fordelingen av dyr på utmarksbeite per beiteområde innenfor område med mål om ynglende jerv er synliggjort i tabell 1.

Tabell 1 Oversikt over beitelag med beiteområde innenfor område med mål om ynglende jerv i Sør-Trøndelag, antall berørte medlemmer i beitelaga og antall dyr som slippes på utmarksbeite per lag.

Kommune	Beitelag	medl.	Sau	Lam	småfe
SELBU	INNBYGDA BEITELAG SA	8	565	870	1435
	HERSJØ-KRÅSSÅDAL BEITELAG BA	9	673	1016	1689
	SAMEIET SELBUSTRAND UTMARKSLAG	18	231	308	539
TYDAL	ØSTBY SANKELAG	3	173	273	446
	AAS BEITELAG	8	52	99	151
RØROS	RØROS SANKELAG	6	330	563	893
	AURSUNDEN SANKELAG	6	797	1338	2135
HOLTÅLEN	HALTDALEN BEITELAG	24	1212	1959	3171
	FORENINGA ÅLEN BEITELAG	19	1372	2404	3776
MIDTRE GAULDAL	BUDAL OG SINGSÅS SAU OG GEITALSLAG - Singsås sør	26	1126	1865	2991
	SYNNERDALEN BEITELAG	33	995	1348	2343
	ENDAL BEITELAG SA	22	1250	2017	3267
	SOKNEDAL BEITELAG SA - sør	32	2201	4026	6227
SUM		214	10977	18086	29063

Slik det fremgår av tabell 1 ble det til sammen sluppet i overkant av 29 000 småfe på utmarksbeite innenfor jervesonen i 2015. Med bakgrunn i dette dyretallet, og nevnte føringer for bruken av FKT-midler til tidlig nedsanking, har vi gjort en teoretisk beregning av behov for FKT-midler til tidlig nedsanking henholdsvis 1, 2, 3 og 4 uker før normal sankedato (10. sept). Beregningen er synliggjort i tabell 2.

Tabell 2 - Teoretisk bergnet behov for FKT- midler til tidlig nedsanking av til sammen 29 063 småfe, henholdsvis 1, 2, 3 og 4 uker før 10. september, dvs «normal sankedato».

Sankedato	Behov FKT
3. september - 1 uke før normal sankedato	0 kr
27. august - 2 uker før normal sankedato	3,26 mill kr
20. august - 3 uker før normal sankedato	4,88 mill kr
13. august - 4 uker før normal sankedato	6,51 mill kr

Til sammenligning hadde fylkesmannen i Sør-Trøndelag i 2016 en samlet ramme på 3,4 mill kr totalt til forebyggende tiltak mot rovviltsskade på bufe.

Videre vil vi bemerke at sanking 1 uke, eller opp til 10 dager før normal sankedato ikke utløser behov for FKT-midler, som følge av forvaltningsplanen. Det er likevel viktig å få fram at beitenæringa vil ha utgifter med sanking i perioden mellom 1.-10. september, forutsatt at normal sankedato er etter 10. sept. En kan her legge til grunn NILF sin beregning av kostnader med tidlig

nedsanking (NILF-rapport av des. 2014; «Erstatningssatser for dyr») som et anslag på kostnader beitenæringa vil ha. Beregnet for en 10-dagers periode fra 1.-10-september viste regnestykket en kostnad på kr 9,59 per beitedyr per dag. NILF baserte beregningen på gjennomsnittskostnader i 2014 for arealbehov, jordleie, arbeid, flyttbare gjerder, andre kostnader, beitetilskudd, samt et fratrekk for økt AK-tilskudd (tilskudd til jordbruksareal).

Basert på NILF sine tall vil nedsanking av 29 063 dyr per 1. september, dvs 10 dager før normal sankedato, ikke utløse behov for mildler til forebyggende og konfliktdempende tiltak, men medføre en kostnad for næringa på tilnærmet 2,79 mill kr.

De reelle kostandene for den enkelte beitebruker vil nok variere betraktelig ut fra forutsetningene som gjelder for den enkelte bruker, og vi kan derfor ikke konkludere med at disse tallene vil være de reelle kostnadene ved tidlig nedsanking i Sør-Trøndelag. Beregningen gir kun et teoretisk anslag på kostnader forbundet med tiltaket.

Et viktig moment når det gjelder beregningen av behov for FKT-midler til tidlig nedsanking er også at beitelaga erfaringsmessig ikke greier å sanke alle dyrene samtidig. Dette vil selvsagt redusere det reelle behovet for FKT-midler til tidlig nedsanking samlet sett.

Kostnadsanslagene sannsynliggjør likevel at systematisk tidlig nedsanking som planlagt forebyggende tiltak innenfor hele område med mål om ynglende jerv i Sør-Trøndelag vil medføre betydelige kostnader.

Tilbakemeldinger fra kommuner med beiteområder innenfor ynglesonen for jerv i Sør-Trøndelag

For å få en mer erfaringsbasert tilnærming til problemstillingen har vi bedt kommunene med beiteområder innenfor område med mål om ynglende jerv i Sør-Trøndelag å vurdere *hvordan tidligere nedsanking (1. september eller tidligere) kan gjøres i praksis, herunder om det er tilgjengelig innmarksbeite/før resurser i disse områdene, og om det vil medføre økninger i kostnadene til forebyggende tiltak.*

Vi har fått svar fra tre kommuner, dvs Selbu, Tydal og Midtre Gauldal kommune. Besvarelsen fra Midtre Gauldal kommune gjelder kun forhold i Endal beitelag. Besvarelsene fra kommunene ligger vedlagt.

Vi gir her en kort oppsummering av de viktigste tilbakemeldingene fra disse kommunene:

Tilbakemelding fra Tydal:

- Tydal kommune har nok innmarksressurser som, ved utbedring, kan brukes som beite ved tidlig nedsanking.
- Tilgjengelig innmarksbeiter som per d.d. er *i bra stand*, og som ikke er i bruk, anslås imidlertid å være 0 daa.
- Det finnes noe areal med *en slått* per år som kan brukes til tidlig nedsanking, men det er en utfordring at arealene ligger spredt. Det vil

være behov for gjerding og avtaler med grunneiere før disse arealene kan tas i bruk. Det medfører merarbeid med daglig tilsyn når arealene ligger spredt/langt unna bebyggelse.

- Tidlig nedsanking kombinert med tilleggsforing vil medføre behov for å bruke av årets vinterfor. Dette kan medføre formangel ut over vinteren.
- Foring på innmark vil også medføre økte kostnader med snyltebehandling og medføre økt kraftforbruk.
- Foring på innmark vil være uheldig for varemerket *sau på fjellbeite*. Dette kan ha negative konsekvenser for de som driver med videreforedling av saukjøtt.

Tilbakemelding fra Røros:

Det er to beitelag i Røros; Røros sankelag og Aursunden sankelag. For disse lagene gjelder følgende:

- Røros sankelag har 4 medlemmer og til sammen 761 dyr på utmarksbeite. En bruker har nok innmark til tidlig nedsanking for egen besetning. Normal sankedato i laget er 10.-15. sept. Det er noe ledig innmarksareal for øvrige brukere i laget, men arealene ligger spredt, og det er behov for rydding og gjerding for å gjøre arealene tilgjengelig for tidlig nedsanking.
- Aursunden sankelag har 5 medlemmer og til sammen 2124 dyr på utmarksbeite. Normal sankedato i laget er 15. september. Det er dårlig eller ingen tilgang på innmarksbeite ved tidlig nedsanking.

Kommunen fremhever også at den korte vekstsesong medfører utfordringer. Det er kun en slått på Røros, og innmarksarealene må derfor prioriteres til vinterfor. Tilgangen på tilleggsfor varierer sterkt mellom år på Røros. Kommunen påpeker også at tidlig nedsanking i en besetning, slik praksis har vært i Røros sankelag, kan medføre skadeforskyvende effekt på resterende besetninger i samme beiteområde. Dette er uheldig.

Tilbakemelding fra Endal beitelag i Midtre Gauldal:

Det er lite ledig innmarksareal til leie. Ledig innmarksareal ligger spredt, og det er behov for gjerding før arealene kan tas i bruk. Det er en utfordring å finne folk som kan gjøre jobben, beitebrukerne i laget har mer enn nok arbeid med vedlikehold av gjerder som er i bruk p.d.d.

Beitelaget har også satt opp noen regneeksempler som viser tenkte kostnader med tidlig nedsanking:

- Rundt 3000 sau sendes på utmarksbeite i beiteområdet til Endal beitelag. Tidlig nedsanking av 3000 sau, 14. dager før normal sankedato vil kreve 300 daa innmark. Disse arealene finnes ikke tilgjengelig i dag. Gjerding av 300 daa innebærer også store kostnader. I Midtre Gauldal beregner en investeringskostnadene ved gjerding til kr 75,- per løpemeter gjerde. I tillegg kommer kostnader med rydding.
- Et mere realistisk alternativ vil være å basere seg på tilleggsforing med rundball ved tidlig nedsanking. Det vil være behov for en rundball per 150

sau per dag. I midtre Gualdal er en rundball kostnadsberegnet til 300 kr. Fòrkjøp i 14 dg for 3000 sau vil koste 90 000,-.

Konklusjon:

Tidlig nedsanking som *planlagt forebyggende tiltak* innenfor område med mål om ynglende jerv har ikke vært benyttet i særlig grad i Sør-Trøndelag. Unntaket er tidlig nedsanking som forebyggende tiltak i en enkeltbesetning på Røros. Driftsenheten disponerer høstbeiter på innmark. Enkelte år er det derimot gjennomført mer omfattende tidlig nedsanking som akutt tiltak, men da som akutt tiltak etter skade forårsaket av bjørn eller ulv.

Rundt 29 000 sau slippes årlig på utmarksbeite innenfor område med mål om ynglende jerv i Sør-Trøndelag. Tidlig nedsanking av all sau 14 dager før normal sankedato, som et *planlagt forebyggende tiltak* i dette området vil utløse et samlet behov for FKT-midler på 3,26 mill kr. Dette tilsvarer nært opp den totale rammen for FKT-midler i Sør-Trøndelag i 2016.

Tilgjengelige innmarksarealer som kan brukes som høstbeiter ved tidlig nedsanking innenfor område med mål om ynglende jerv i Sør-Trøndelag er begrenset. Store deler av sonen har kort vekstsesong, til dels med bare en slått, og innmarksarealene må derfor brukes til vinterfôr. Gjenveksten etter slått avgjør når en kan slippe dyrene inn på beite. Ledig innmarksarealer ligger spredt og det er behov for gjerding, avtaler med grunneiere, rydding m.m. før beitene kan tas i bruk.

Bruk av tilleggsfôring ved tidlig nedsanking ser ut til å være en mer kostnadseffektiv løsning, men vil medføre mangel på vinterfôr.

Berørte kommuner advarer mot tidlig nedsanking pga *skadeforskyvende effekt* på gjenværende beitedyr i utmarka. I Sør-Trøndelag er tamreinområdene delvis sammenfallende med områdene med mål om ynglende jerv. Det er grunn for å stille spørsmålet om massiv tidlig nedsanking av sau i disse områdene vil påvirke tamreindrifta negativt.

Ut fra dette mener vi det er lite realistisk og hensiktsmessig å gjennomføre systematisk tidlig nedsanking av all sau som planlagt forebyggende tiltak innenfor område med mål om ynglende jerv i Sør-Trøndelag. Det er fortsatt hensiktsmessig å prioritere midler til tidlig nedsanking ved akutte skadesituasjoner.

Med hilsen

Magnhild Melandsø (e.f.)
ass. landbruksdirektør

Eva Dybwad Alstad
rådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Vedlegg:
Uttalelse fra Røros kommune
Uttalelse fra Tydal kommune

Uttalelse fra Endal beitelag i Midtre Gauldal kommune

Kopi:

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag	Postboks 2600	7734	STEINKJER
Fylkesmannen i Møre og Romsdal	Fylkeshuset	6404	MOLDE
Midtre Gauldal kommune			
Selbu kommune			
Tydal kommune			
Røros kommune			
Holtålen kommune			